

Szczepienia HPV - prawdy i mity

Dlaczego Polska jest w europejskiej, niechlubnej czołówce zachorowań na raka szyjki macicy? Czy wirus HPV zagraża wyłącznie kobietom? Na te i inne pytania związane z wirusem HPV odpowiada prof. dr hab. med. Jan Kotarski, kierownik I Kliniki Ginekologii Onkologicznej i Ginekologii w Lublinie. Zachęcamy do lektury.

Polska ma jeden z najwyższych współczynników zachorowalności i śmierci na raka szyjki macicy, w porównaniu z pozostałymi krajami Europy. Mimo to wokół najskuteczniejszej formy profilaktyki – szczepień przeciw HPV tworzy się coraz więcej mitów. Rośnie liczba zapytań w wyszukiwarkach internetowych o odczyny poszczepienne związane z tymi szczepieniami. Chcąc ostatecznie rozwiązać wątpliwości, poprosiliśmy o opinię na temat szczepionek przeciw wirusowi HPV, prof. dr hab. n. med. Jana Kotarskiego – wybitnego ginekologa i położnika, kierownika I Kliniki Ginekologii Onkologicznej i Ginekologii w Lublinie.

1. W Polsce częstość zachorowań na nowotwory szyjki macicy w 2009 roku była ok. 15% wyższa niż średnia dla krajów europejskich [1]. Z czego to wynika?

Badania cytologiczne, na których opiera się profilaktyka wtórna raka szyjki macicy, mają na celu wykrycie stanów przednowotworowych szyjki macicy. Wykrycie takich stanów pozwala na ich skuteczne leczenie metodami mało inwazyjnymi, zachowującymi zdolności rozrodcze kobiety. Eliminacja stanów przednowotworowych zapobiega powstaniu raka i obniża częstość zachorowań. By profilaktyka zadziałała, kobiety muszą się zgłaszać na badania. Niestety w Polsce cały czas zgłaszalność jest średnio dwa razy niższa niż w krajach Europy zachodniej. Stąd te różnice.

2. Czy rak szyjki macicy dotyczy tylko starszych kobiet? Czy wiek ma tu znaczenie?

Szacuje się, że ok. 60% wszystkich zachorowań na raka szyjki macicy występuje u kobiet w średnim wieku – między 45 a 64 rokiem życia. Dodatkowo ryzyko zachorowania rośnie wraz z wiekiem.[2] Niemniej jednak, o czym nie wolno zapominać, rak szyjki macicy występuje także u młodych kobiet. Ostatni przykład australijskiej wioślarki olimpijskiej, która zmarła na raka szyjki macicy w wieku 33 lat, pokazuje, że jest to problem dotyczący kobiet w każdym wieku.

3. Co wywołuje raka szyjki macicy?

Najważniejszym czynnikiem sprawczym raka szyjki macicy jest zakażenie typami onkogennymi wirusa HPV. Większość infekcji HPV ulega samowyleczeniu, jednakże u niektórych kobiet zakażenie przechodzi w stan przewlekły i prowadzi do powstania najpierw stanu przednowotworowego, a następnie do nowotworu. Dzisiaj jeszcze nie wiemy, co decyduje o przejściu w stan przewlekłego zakażenia.

4. Jak można się zarazić?

Drogi zakażenia mogą być różne, ale najbardziej rozpowszechniona jest droga kontaktu płciowego.

5. Dlaczego wirus HPV zagnieźdża się właśnie w szyjce macicy? Czy inne narządy są również zagrożone?

Wirusy nie zagnieźdżają się tylko w szyjce. Występują również w nabłonku sromu, są obecne w odbycie oraz nosogardzieli. Występują także na powierzchni skóry.

6. Jakie są skuteczne metody zapobiegania nowotworom szyjki macicy?

Najskuteczniejsze w profilaktyce raka szyjki macicy są metody profilaktyki pierwotnej. Profilaktyka pierwotna to działania, które mają zapobiec powstaniu zagrożenia. W przypadku raka szyjki macicy kluczowa jest eliminacja niebezpieczeństwa zarażenia się wirusem HPV. Do metod profilaktyki pierwotnej zaliczamy abstynencję płciową – metodę skuteczną, lecz niesprawdzającą się w życiu. Również stosowanie prezerwatyw (podobnie jak mniejsza liczba partnerów seksualnych) zmniejsza ryzyko zakażenia HPV, ale nie likwiduje go całkowicie. Jednakowoż najskuteczniejszą metodą zapobiegającą zakażeniu onkogennymi typami HPV (przy prowadzeniu normalnego trybu życia seksualnego) są szczepienia. Trzeba pamiętać, że badania cytologiczne są skuteczną metodą wykrywania stanów przednowotworowych szyjki macicy, ale nie zapobiegają ich powstaniu.

7. Jak ocenia Pan bezpieczeństwo i skuteczność w zapobieganiu rakowi szyjki macicy oraz ryzyko związane ze szczepieniem? Jak przedstawia się bilans korzyści i ryzyka?

Skuteczność zapobiegania powstawaniu raka szyjki macicy przy pomocy szczepień jest wysoka. Szczepionki zapobiegają zmianom nowotworowym u ok. 90% osób poddanych szczepieniu. Także częstość występowania stanów przednowotworowych u kobiet szczepionych jest znacząco niższa. Obecnie obserwacja dotycząca objawów niepożądanych opiera się o dokładne rejestry, zawierające bazę kilkuset milionów kobiet na całym świecie. By rozwiać wszelkie wątpliwości Europejska Agencja Leków (EMA) przeprowadziła wnikliwą analizę danych i wydała komunikat, w którym uznała szczepienia przeciw wirusowi HPV za bezpieczne. Jest to kolejny komunikat w którym EMA podtrzymuje to stanowisko. Również Amerykańska Akademia Pediatria w raporcie z lutego 2016 r. ogłosiła dane, z których wynika, że profil bezpieczeństwa szczepionek HPV jest sprawdzony. Jedną z najważniejszych amerykańskich instytucji zajmujących się profilaktyką chorób -Centers for Disease Control and Prevention wydała jednoznaczne rekomendacje potwierdzające skuteczność i bezpieczeństwo szczepionek HPV. [3]

8. A jak odniesie się Pan do argumentów, że szczepionki powodują przedwczesną niewydolność jajników, czy też zaburzają prawidłowe działania układu immunologicznego?

Amerykańska Akademia Pediatria jednoznacznie stwierdziła, że nie ma powiązań między zapadalnością na przedwczesną niewydolność jajników, a szczepieniami HPV. Podobnie w kwestii zaburzeń układu odpornościowego – prawdopodobieństwo zaburzeń jest takie samo u osób szczepionych, jak i niezaszczepionych. [4]

9. Dlaczego Pana zdaniem wokół szczepień przeciw wirusowi HPV powstało tyle mitów i kontrowersji, skoro to najskuteczniejsza metoda profilaktyki?

Trudno jest dyskutować z argumentami demagogicznymi i twierdzeniem, że człowiek po szczepieniu jest już innym człowiekiem niż przed. Na tym polega idea szczepień: odporność powstaje nie w następstwie przeżycia groźnej choroby, a w następstwie uzyskania reakcji immunologicznej, bez konsekwencji zdrowotnej związanej z chorobą. Szczepienia przeciw zakażeniom HPV dają wyższe miano przeciwciał antywirusowych, niż przeżyta naturalna infekcja.

10. W telewizji został wyemitowany duński dokument przypisujący szczepieniom przeciw HPV niepożądane odczyny poszczepienne tj. POTS – Zespół Posturalnej Tachykardii Ortostatycznej czy CRPS – Zespół Regionalnego Bólu Przewlekłego. Czy są podstawy naukowe do przypisywania szczepionkom przeciw HPV tych skutków ubocznych?

Brak jest podstaw do twierdzenia, że te choroby związane są ze szczepieniami przeciw zakażeniom HPV. Tego też dotyczy wspomniane przeze mnie wcześniej stanowisko Europejskiej Agencji Leków, która jednoznacznie i bez żadnych wątpliwości stwierdziła, że szczepienia przeciw wirusowi HPV są skuteczne i bezpieczne.

11. W jaki sposób badania kliniczne oszacowują ryzyko związane ze szczepieniem przeciw HPV? Na czym polega weryfikacja zgłoszonych przypadków przez Europejską Agencję Leków? [5]

Proces rejestracji i weryfikacji zdarzeń niepożądanych jest prowadzony bardzo rygorystycznie i sumiennie. Wszystkie zdarzenia są rejestrowane i poddawane analizie. W wielu badaniach częstość występowania zdarzeń niepożądanych odnosi się do grupy ludzi otrzymujących placebo, a więc nie otrzymujących żadnego ze składników leku. W tej grupie też występują zdarzenia niepożądane, włącznie ze zgonami, np. w wyniku wypadków komunikacyjnych, czyli z przyczyn niezwiązanych ze stosowaniem leku.

12. Co radzi Pan rodzicom, którzy stoją przed dylematem, czy szczepić swoje córki przeciw wirusowi HPV?

Ja zaszczepiłem swoje córki i takiej rady udzielam rodzicom.

13. Czy wirusy HPV zagrażają wyłącznie kobietom?

Wirusy HPV zagrażają także mężczyznom. Wirusy HPV mogą wywoływać również raka prącia i raka odbytnicy. Nie powinniśmy lekceważyć tego zagrożenia. Trzeba pamiętać o tym, że w dużej mierze to właśnie mężczyźni przyczyniają się do roznoszenia wirusów wśród kobiet. Także szczepiący się chłopcy chronią nie tylko siebie, ale także swoje przyszłe partnerki.

14. Gdzie rodzice powinni szukać informacji na temat szczepień? Które źródła można uznać za wiarygodne? Na co zwracać uwagę?

W Polsce szczepienia są prowadzone przez lekarzy rodzinnych i pediatrów. Sądzę natomiast, że w przypadku szczepień przeciw wirusowi HPV więcej informacji można uzyskać u ginekologa niż u lekarza ogólnego. Trzeba pamiętać o tym, że wokół szczepień urosło wiele mitów, nie wolno bać się zadawania pytań, ale trzeba uodpornić się na niesprawdzone informacje. Należy rzetelnie sprawdzać źródła, a przy jakichkolwiek wątpliwościach (i nie dotyczy to przecież tylko zagadnień dotyczących tematyki szczepień) warto zasięgnąć fachowej opinii lekarza. Z mojej strony mogę polecić stronę Głównego Inspektoratu

Sanitarnego <http://szczepienia.gis.gov.pl/> oraz strony: <http://www.szczepienia.pzh.gov.pl/main.php> można tam znaleźć fakty i rzetelne opinie autorytetów z wielu dziedzin medycyny.

[1] Dane za rok 2009 – <http://onkologia.org.pl/nowotwory-szyjki-macicy-kobiet/>

[2] <http://onkologia.org.pl/nowotwory-szyjki-macicy-kobiet/>

[3] AAP HPV Vaccine Safety FAQ

[4] AAP HPV Vaccine Safety FAQ

[5] http://www.ema.europa.eu/ema/index.jsp?curl=pages/news_and_events/news/2015/11/news_detail_002429.jsp&mid=WC0b01ac058004d5c1